

MAGYAR FIGYELŐ

KOSSUTH LAJOS IRATAIBÓL*

Austria nem nemzet, csak uralkodás. Amely nemzetre Austria a kezét ráteszi, az öncél lenni ipso facto megszűnik. Rabjává lesz oly érdekeknek, melyek nem az ő érdekei. Építési anyag egy uralkodó-hatalom épületéhez de maga nem épület, nem nemzet.

Mi egészen más kilátást nyit a keleti kérdés megoldásánál a politikai számtan, ha Magyarország független! Magyarország nemzet, nem uralkodás. Magyarország nem gondolhat arra, hogy foglaljon, hogy terjeszkedjék. Ezt ethnográfiai viszonyai nem engedik. Örültség volna, ha reá-gondolna. Öngyilkosság. Ez adja meg a kulcsot ahhoz, hogy a magyar nemzet így szólhat szomszédjaihoz: „Nagyhatalmak vannak közelünkben. Szövetkezzünk, hogy egymást támogatva, mindannyian megóvhassuk függetlenségünket.” Tekintsenek önök a földabroszra s meg fognak győződni, hogy ez a combinatio csak egy független Magyarországgal lehetséges. E nélkül lehetetlen. Pedig ez a combinatio áll Európa érdekében. Ez Európa jövődő szabadságának, függetlenségének szüksége, sőt „imperativ postulatuma”, mert csak így lehet a keleti kérdés a népek függetlenségének érdekében megoldva, másképen a hatalmi versengés boszorkányüstje marad, melyben az „urhatnámság” gonosz szelleme Európára veszélyt főz.

Nem kevésbbé szükséges Magyarország függetlensége a panslavismus veszélyeinek elhárítása szempontjából.

A panslavismus ellenszerét a különféle szláv nemzeti egyéniségeknek állami érvényre-juttatásában, azaz minden egyes „nemzet” függetlenítésében kell keresni. Azoknál, akik csak nemzetiségek, mindik akadnak egyes rajongók, de szláv nemzet, mely történelmileg kifejlett egyéniséggel bír, nem lesz panszlávva, ha szabad, független nemzet lehet. Maga a panslavismus eszméje is a független nemzeti egyéniség eltiprásának kínos érzetéből szülemlett. A panszláv mozgalom azért hódított annyi tért Csehországban, mert Austria (Nabukodnozor álmképének ama paródiája) az oly szép multtal bíró cseh nemzetet történelmi egyéniségéből kivetköztette. Nem fejtegetem e témát tovább; csak arra utalok, hogy az egyes sláv nemzetek függetlensége csak szabad és független nemzetek szövetkezése által biztosítható, e nélkül, ha mostani függésekből felszabadulnak is, függetlenségüket egyik vagy másik nagyhatalom nyomása ellenében egyenként meg nem védhetnék. Ha a kisebb nemzetek a nagyhatalmak általi elnyeléstől meg nem óvatnak, Európába nem lesz szabadság, nem lesz nyugalom, csak nagyravágyási, túlsúlyratörekvésű vetélkedések lesznek egyfelől, másfelől örökös conspiratiók. Én erősen meg vagyok győződve, hogya dunavölgyi kisebb nemzetek confoederatiója a történelem logicájának parancsoló követelménye. Ez azonban egy független Magyarországot feltételez. E nélkül lehetetlen.

*

Mindenekelőtt az emberiség veleszületett örökös jogának, a népszabadságnak nevében tiltakoznom kell azon káromlás ellen, hogy csak az úgynevezett nagyhatalmaknak van létjoga ebben a tizenkilencedik szá-

* Kossuth Lajos: Irataim az emigrációból. Bp. 1881.

zadban. Nagyot kellett hanyatlani utóbbi időkben a politikai erkölcsiségnek ebben az Angliában, hogy már itt is akadnak, akik megtagadják a Canning idejében fennren hirdetett ama maximát, hogy a nemzetjogot a gyengénél úgy, mint az erősnél egyaránt tisztelni kell. E maxima akkoron az angol politika vezérdogmájául azon Portugália alkalmából lett felállítva, mely úgy területi, mint népességi tekintetben csak kevésbé több, mint a magyar korona államtestének egy negyedrésze.

Az a rettenetes tan, hogy csak nagyhatalmak birnak létokkal — az ököljog tana, melyen már mégis csak túl kellene lenni az emberiségnek a tizenkilencedik században. Írtózatoss tan; ellenkezik az erkölcsi világrend törvényeivel. (II. köt. 235—238. 1.)

*

A külvilágnak a magyar történelemben járatianságára spekulálva, azon rágalmat terjesztik felőlünk, hogy mi magyarok egy kizárólagos indulatu uralgó faj vagyunk, mely a többi fajok elnyomására törekszik.

Azonban a felhozott tényekre azt mondhatná valaki, hogy azok megcáfolják ugyan e gyanúsítást az 1848-ki évet megelőzőtt időkre nézve, de a kérdés az: nem volt-e a 48—49-iki eseményeknek oly jellege, mely némileg indokolhatná a vádat, mellyel ellenségeink bérencei a világ rokonszenvét tőlünk elfordítani törekeshnek?

Nemcsak nem volt, de sőt éppen az 1848—1849-iki küzdelmeink szolgáltatják a legfényesebb, a legdöntőbb bizonyosságot az ellenünk emelt rágalom ellenében. Mert hát mi történt 1848-ban? Mondottam, hogy 1848-ig Magyarország alkotmánya arisztokratikus jellegű volt. Alkotmányos jogokkal csak a kiváltságos osztályok birtak; a nép milliói ki voltak zárva az alkotmányosság jóvoltaiból, nem birtak polgári jogokkal, szolga-nép voltak. Igen, de nemcsak a nem magyar fajú nép volt szolga, a magyar is az volt, mindamellett is az volt, hogy a magyar faj Magyarországon maga egyedül jóformán többre, mindenestre közel annyira megyen, mint a többi külön fajok együttesen. Mégis szolga volt! A magyar történelemnek minden időközön keresztül állandó vonása maradt, hogy valamint a szabadság, úgy a szolgaság sem volt soha fajhoz kötve. Volt osztály-uralom, de nem volt faj-uralom; volt nép-szolgaság, de nem volt faj-szolgaság. A magyar fajú nép sorsa egy hajszálnyival sem volt enyhébb a többi fajú nép sorsánál; a nem magyar fajú nép sorsa egy hajszálnyival sem volt terhesebb a magyarénál. Egyenlően osztotta a törvény a jogokat a kiváltságos osztályoknak faj-különbség nélkül; egyenlően terhelte a népet kötelességekkel szintugy fajkülönbség nélkül.

Ilyen állapotban találta az országot az 1847—48-iki országgyűlés. No már, ha mi akkoron csak a magyarfajú népet szabadítottuk volna fel, a nem magyar fajú népet pedig nem; ha csak a magyart vettük volna be az alkotmány sáncaiba, a többit pedig kívül hagytuk volna, vagy legalább saját fajunk előnyére a jogokban különbséget tettünk volna: akkor igenis szemünkre lehetne vetni, hogy faj-uralomra vágytunk, hogy a nem magyar fajokat elnyomni akartuk. S ha ezek azért fogtak volna fegyvert ellenünk, hogy jogegyenlőséget vívjanak ki maguk számára, mi pedig azért harcoltunk volna, hogy a jogokat saját fajunk számára tartsuk fenn, őket pedig azokból kizárjuk: oh, akkor igenis el lehetne rólunk mondani, hogy faj-harcot vívtunk, nem szabadságért harcoltunk, hanem uralomért. Hanem mind ennek ép ellenkezője történt. Epen az képezi az 1848-iki korszak örök dicsőségét, hogy a nemesség önként, letéve a közös haza oltárára minden kiváltságait, jogait és mentességeit, a fajkülönbség nélkül jobbagy népet fajkülönbség nélkül szabad földbirtokossá, szabad polgárokká tette, s önként szabad akarathól proklamálta s gya-

korlatilag megvalósította az „egyenlő szabadság, egyenlő jog, egyenlő kötelesség” nagy elvét a magyar korona területének összes keresztény lakossága számára faj-, nyelv-, vallás-külömbiségre való tekintet nélkül. (II. köt. 141—143. l.)

*

A hazáért meghalni nem nehéz, mert hiszen meghalni úgyis kell, de a haza javáért felelősnek lenni, ez az ami nehezebb mindennél. (I. köt. 189. l.)

*

Az erő a népeknél van; hadseregeknél csak akkor, ha a népnek, melyből származnak, eszméit s érzelmeit képviselvén, lelkesedve vannak az ügyért, melyért küzdenek. (VIII. köt. 207. l.)

A SZTALINI KÜLPOLITIKA

Mint mindennek, a politikai történéseknek is van alakulásukat meghatározó előéletük. Ezért téves az eseményeket csupán megvalósulásuktól számba venni, hiszen igazában többnyire nem csak akkor kezdődtek, hanem előbb, eszmei megfogalmazásuk és megérlelődésük időpontjában. Minden jelentősebb politikai folyamat tulajdonképpen három fázison megy át: az eszmei, szellemi előkészítés, a gyakorlati kivitelezés, valóraváltás s végül a beválás vagy be nem válás szakaszán. A nagyobb politikai fordulatok véghezvitelét minden esetben hosszabb szellemi vajudás, forrongás és vita előzte meg, mely az illető politikai történésnek rendszerint nem csupán elvi tartalmát adta meg, hanem sokszor még lényeges megvalósítási módzatait is tisztázta. Gyakorta persze már ez az eszmei előkészítés sem megy símán, aszerint, hogy a társadalmi fejlődés mennyire kedvez neki, vagy mennyire gátolja. Előfordul, hogy az illető politikai fordulat szükségességének a felismerése felbukkan s alapjában véve és a fejlődés nagy, de nem mindenki számára látható vonalát tekintve helyénvaló is, de mert túl vakmerően vág a fejlődés elébe, az adott pillanatban még képtelennek, sőt nevetségesnek hat, hogy aztán csak valamivel később szinte természetesnek, magától értetődőnek tűnjék és úgy érvényesüljön, mint ami „már amugyis benne volt a levegőben”.

Ilyen viszontagságos az előélete, eszmei kiforrása annak a valóságnak is, melyet ma sztalini külpolitikának, vagy szovjetimperializmusnak nevezünk.

*

A Komintern 1923 nyarán lezajlott IV. kongresszusának a megnyitásakor történt a moszkvai Kremlben: az egykori trónterem már zsúfolásig megtelt a világ minden részéből érkezett kiküldöttekkel és az újdonsült szovjetarisztokrácia képviselőivel, a pompásan feldíszített elnökségi emelvény azonban még üres volt, holott a világforradalmi vezérkar nagyjai is megjelentek egy mellékajtón, köztük a súlyos betegségéből látszólag — de amint nemsokára kiderült, csak rövid időre — felépült s éppen ezért a szokásosnál is viharosabb ujjongással fogadott Leninnek. Megálltak az emelvény mellett s a rendezők jelzésére várva, szemmelláthatólag vidám, fesztelen beszélgetésbe kezdtek, akárcsak színészek egy könnyű, de annál biztosabb sikert ígérő fellépés előtt. Ott volt persze a Lenint körülvevő csoportban a bolsevista forradalom majdnem valamennyi alvezére, Trockij, Bucharin, Zinovjev és a többiek, köztük — bár inkább a háttérbe szorulva — természetesen Sztalin, a szovjetorosz kommunista párt egyik akkori főtitkára és a szovjetkormány nemzetiségi népbiztosa

is. Amint így sütkéreztek az ünnepies hangulat izzó sugaraiban, egyszer-csak felbukkant köztük Radek Károlynak, a Kreml akkoriban legkedveltebb újságírójának komikus alakja s miután meghitt bizalmassággal futólag üdvözölte a szűk kör főszemélyeit, körülnézett a diszteremben. Tekintete hamarosan megakadt az emelvény fölött elhelyezett és virágokkal övezett óriási hármasképen, amely Marxot, Lenint és Engelist ábrázolta.

— Nagyszerű! — kiáltott fel a kommunista „szentháromságnak“ az egész hatalmas helyiségen eluralkodó képére mutatva. Jobbra Marx Károly, a világproletáriátus nagy tanítómestere és a világforradalom eszmei úttörője... kitűnő, ... a középen Lenin, a nagy megvalósító... ez még kitűnőbb, ... balra, ... hát nem, ez már nincs egészen rendben, ... az a német nem igen talál oda... Mert végtére is ugyan mit képvisel, amit már Marx ne képviselne, akinek engedelemmel szólva csak tanítványa, titkára, no meg mecénása volt. Igazán, a jó öreg Engels meglehetősen semmitmondó, fölösleges itt, ... valaki más kellene a helyébe, egy jelentékenyebb, eredetibb, ... talán egy nagy szláv, vagy méginkább orosz, mondjuk, Nagy Péter, nemde, Lenin elvtárs?... Mert egy asszonyt, mint Nagy Katalin, mégse festhetünk oda, meg aztán ő is német származású volt... De miért ne Pjotr Velikijt, a nagy reformátort és országépítőt, az első hatalmas szlávot... Igen, igen, jobbra legyen Marx, a nemzetközi proletáriátus eszmei forradalmasítója, balra Nagy Péter, a modern Oroszországnak, a világ legnagyobb parasztállamának és a szláv messzianizmusnak előharcosa, a középen pedig továbbra is Lenin, mindkettejük világmegváltó eszméinek végrehajtója, gyakorlati szintetizálója...

Radek abban az időben nemcsak a szovjeturalom legkiválóbb közírójának, hanem egyben örök politikai tréfacsinálójának is számított, mégis eleinte megrökönyödés fogadta ezt a kommunista szentháromságon“ gyakorolt merész, eretnekségszámba menő bírálatát; a megütökzést azonban hamarosan derűlttség s végül harsogó kacagás váltotta fel. Mint gyakori szellemeskedéseit, ezt is tréfának fogták fel s kedélyesen napirendre tértek fölötte. A fültanuk közül egyedül Sztalin nem nevette ki ezt az akkor igazán bolondnak és képtelenségnek hangzó ötletet, — legalábbis így állítja Trockij, aki ezt az anekdotát jóval később, már a korlátlan hatalomra jutott Sztalin által történt száműzetése után számtalan írásai egyikében elmesélte, azzal vádolva felülkerekedett vetélytársát, hogy „korlátoltságában“ Radek „rossz viccét“ a Kreml valóságos programjává tette meg...

*

Több, mint húsz esztendő múlt el immár ennek a Trockij szerint hiteles s ennél fogva történelmileg érdekes esetnek a lejátsszódása óta, anélkül, hogy tisztázódott volna, vajjon Radek ötlete valóban csak tréfa volt-e, avagy előre jól megfontolt politikai elgondolás, amelyet csupán a könnyebbség kedvéért vetett fel élc formájában, mint szokásához híven számos valójában komoly javaslatát. Mindenestre ma már kétségtelen tény, hogy Sztalin az ellenfelei szerint „bolond és képtelen“ ötletet megvalósította. A „semmitmondó“ német Engels valóban régóta nem szerepel többé a bolsevista „szentháromságban“, kiküszöbölték, „likvidálták“ őt is. Igaz, helyébe mégsem Nagy Péter került közvetlenül; de ez csak amiatt történt, mert a hármasképhez most már Sztalint kellett beállítani, mégpedig a középre, Marx és Lenin közé. A Kremlnek ebben a módosított „szentháromságban“ azonban a „nagy Sztalin“ már nemcsak a marxizmus és leninizmus élő szintéziseként szerepel, hanem egyben megtestesítőjeként mindannak is, ami az orosz történelemben nagy és felemelő, együttes megismerősítőjeként az elmúlt évszázadok mind-

azon kimagasló alakjainak, akik az elsősorban Nyugateurópa felé irányuló romanovi birodalmi, imperialista politika értelmében „Ruszs anyó” számára jelentékeny területgyarapodásokat és az újkori nagyhatalmak koncertjében más számottevő sikereket vívtak ki. Már csaknem a személytelenségig kollektívvé stilizált képe valóságos új bolsevista ikon, amely Nagy Péter, Nagy Katalin és I. Sándor, valamint legdicsebb hadvezérek és államférfiaik legelőnyösebb vonásait és erényeit magában foglalja. A szovjetorosz belső propaganda ugyanis Sztalint idestova egy jó évtizede már nem csupán „napjaink Leninjé”-nek, hanem mindazon hagyományok napjainkbeli kifejezőjének és érvényesítőjének tünteti fel, amelyek a legnagyobb Romanovok uralkodása idejéből — persze nagy-orosz-imperialista szempontból nézve — nagyszerűeknek és rendkívülieknek számítanak.

Egy tiszta világforradalmi kormányprogramnak részben nemzeti alapra való ilyen átállítása, a Kreml politikájában a nemzetközi szocialista és nemzeti-imperialista törekvéseknek ez az összeegyeztetése persze jó ideig nem csupán tudatosan, a felismerés következetes keresztülviteleképpen ment végbe. A vezetők gondolkozásától független geopolitikai erők is döntően közreműködtek benne. Azoknak a forradalmaknak a története ugyanis, amelyek megállták a sarat, azt tanítja, hogy az új rendszer bekövetkezett megszilárdulása minden esetben mintegy törvényszerűen ismét előtérbe állítja az illető ország külpolitikájának úgynevezett „állandó meghatározóit”, változhatatlan hajtóerőit, mégha az új kormányforma nem azonosítja is magát velük. Az eredetileg nemzetközi beállítottságú bolsevisták abban a feltevésben züllesztették szét a Romanov-birodalmat és engedték kiszakadni belőle az önálló életre elég erős nemzeteket, hogy a szociális forradalom segítségével új, szovjet-alapon úgyszólván rövidesen ismét összefogják őket, mégpedig egy még nagyobb, legalábbis európai, ha ugyan nem éppen több kontinenst magába foglaló keretben. Abban a mértékben azonban, amint egy ilyen terjedelmesebb forradalom kilátásai folyton csökkentek s az orosz szovjetállam magára maradt, de előbb a NEP (új gazdasági politika), majd a mezőgazdasági kollektíválás és az ötéves terv révén mindinkább megrősödött, a politikai és gazdasági stabilizálódás fokozódásával újból előálltak ugyanazok a problémák, szükségességek és érdekek, amelyek a modern Oroszország legtehetségesebb uralkodóit, Nagy Pétert, II. Katalint, I. Sándort, I. Miklóst és II. Sándort a korukbeli belső zavarok leküzdése után arra indították, hogy az orosz föld fölös termékeinek minél szabadabb és előnyösebb értékesítése végett kijáratokat szerezzenek a jégmentes tengerekhez s evégből elhatározó befolyásuk alá vonják a Balti- és Fekete-tenger, mi több, lehetőleg az Atlanti-óceán és a Földközi-tenger tekintetbe jövő partvidékeit. Így a Szovjetunió képében megújult orosz államalakulat állandó és geopolitikailag változatlanul fennmaradt igényei a külpolitikai téren elháríthatatlanul újra felidéztek a régi nemzeti eszményeket és törekvéseket. A magára maradt Szovjetoroszország vezetőinek akarva-akaratlanul is figyelembe kellett venniük a cárok külpolitikájából mindazt, ami független a Kremlben uralmon levő rendszertől, vagyis állandónak bizonyult geopolitikai adottság és szükségesség: a terjeszkedés a meleg tengerek és előnyös világforgalmi utak irányába.

*

Nyilvánvaló ennél fogva, hogy ennek a belső és külső fejlődéstől egyaránt megszabott folyamatnak a kényszerűsége az 1923-beli szellemes Radek-ötlet nélkül is tudatossá válhatott Sztálinékban, nevezetesen akkor, amikor a 30-as évek elején a más országokban „csinálendő” forradalmakra vonatkozó tervezetések véglegesen füstbe mentek, főképpen

annak következtében, hogy az egyoldalú marxista világforradalmároknak, mint Trockij, Bucharin és társai voltak, az a végső reménye sem vált be, hogy a Németországban uralomra került nemzeti szocializmust hamarosan a bolsevizmus váltja le. A Szovjetunióknak ilyen körülmények közt nem maradt más választása, mint vagy továbbra is megmaradni politikailag és gazdaságilag mind elviselhetetlenebb elszigeteltségében, vagy — legalább is átmenetileg — együttműködni a kapitalista államokkal, ami viszont csak a nagyhatalmak hagyományos erőjátékában való cselekvő részvételével lehetséges. Sztalin és munkatársai ez utóbbi lehetőség mellett döntöttek s miután elhallgattatták, sőt eltették láb alól orthodox- és doktriner-marxista ellenzéküket, szépen előszedték a Kreml könyvtárából a cári Oroszország polgári szellemében írt történelemkönyveit és diplomáciai iratait, hogy most már azokból vegyenek példákat és útmutatásokat „neonacionalista” külpolitikájuk intézéséhez. Annak jellemzésére, mennyire tudatos volt már ez a pálfordulásuk, elegendő megemlíteni, hogy abban az időben egyszerre kivonták a forgalomból azokat a történelemkönyveket, melyeket Pakrovszkij Michail egyetemi tanár még Lenin utasítására marxista-materialista felfogásban a szovjet-tanintézetek számára írt s melyek a cári imperializmus célkitűzéseit alapjukban véve értelmetleneknek és átkosoknak tüntették fel. Helyettük olyan új történelemkönyveket irattak, melyek magasztalólag népszerűsítették az orosz nemzeti történelemnek mindazokat az alakjait, akik a birodalom nagyobbitásához és dicsőségéhez kiemelkedően hozzájárultak, persze azzal a végső következtetéssel, hogy művüket most Sztalin vezetése fogja betetőzni.

*

Kiváltképpen az utóbbi időben mutatkozik meg, milyen alaposággal tanulmányozzák a szovjetorosz külpolitika irányítói hazájuknak a legnagyobb Romanovok, leginkább Nagy Péter, Nagy Katalin és I. Sándor korabeli történelmét. A finn, balti, lengyel, ukrán, besszarábiai és a balkáni kérdésben tanúsított magatartásuk olyannyira azonos amazokéval, hogy általában egyszerű másolásról lehet beszélni, annyival is inkább, mert a Szovjetunió nyugati terjeszkedésének a problémái nagyjában megegyeznek azokkal, melyek az említett három uralkodót elsősorban foglalkoztatták. A Finnországgal szemben most támasztott követelések hasonlóan szerepeltek Nagy Péternek a svédekkel, Suomi akkori uraival folytatott „északi háborúja”-ban, aminthogy Sztalin lengyel ellenkormányát, élén a kommunista Wanda Wasilewskával, elháríthatatlanul emlékeztet II. Katalin huszonegy szeretőjének egyikére, a lengyel Pommato-wski Stanislaus August hercegre, akit a cárnő a moszkvai birodalommal örökké vetélkedő Lengyelország báb-királyává tett meg, hogy általa, de ezenkívül a vezetőréteg egy részének megvesztegetése révén, valamint a „disszidensek”, vagyis az ország pravoszláv hiten maradt lakói pártfogásának címén folytonosan beavatkozhatssék a lengyel belügyekbe mindaddig, amíg az országot — legalábbis nagyrészt — teljesen befolyása alá nem kerítette. Amit Nagy Katalin annakidején Lengyelországban az alkotmányreform kérdésével kapcsolatosan művelt, ugyanazt folytatja most Sztalin az ország „demokratizálásának” a követelésével, ugyancsak azzal az érveléssel, hogy nem tűrhet meg szomszédságában ellenséges érzelmű lengyel kormányzatot. A való ok pedig változatlanul az, hogy egy nagy Lengyelország veszedelmes vetélytársa Oroszországnak a nemzetközi gabona- és nyersanyagpiacon, útjában van és keresztezi kijutását a nyugatbaltikumi jégmentes kikötőkhöz (erős télen még a rigai kikötő is befagy) s mindezek fölött a történelem tanúsága szerint politikailag is nyugtalanítja Moszkvát mindig, amikor hatalmas. (Moszkvában is vol-

tak már lengyel csapatok, sőt lengyel cár is!) Ezért az orosz politika immár három évszázada — ha egyáltalában — csakis olyan Lengyel-országot szível, amely az ő füttye szerint táncol. S Sztalinék is dicsfényrel övezik az orosz történelemnek minden olyan alakját, aki Lengyel-országot gyengítette, vagy pláne leverte. (A többi között legmagasabb katonai érdemrendjüket azért létesítették Szuvarovnak, a neves hadvezérnek az emlékezetére, mert 1794—95-ben megverte a lengyeleket, később pedig, 1799-ben, a forradalmi Franciaország elleni orosz-osztrák-angol háborúban hadseregével lenyomult egészen Olaszországba, majd átkelve az Apokon, Svájcra át vezette vissza csapatait.) A vörös Kreml most már minden gátlás nélkül felhasználja hatalmi törekvéseiben a régi cári külpolitika egész fegyvertárát.

*

De mindebből, a nagyorosz hazafiasság, a cári hagyományok, a pravoszláv egyházi szervezet és a pánszláv mozgalom felélesztéséből, továbbá a Komintern központjának a feloszlatásából és az Internacionale nemzetközi forradalmi indulónak, mint a Szovjetunió államhymuszának a kiküszöböléséből téves volna azt a következtetést levonni, hogy Sztalin most már végleg elejtette a marxizmust és leninizmust, vagyis a kommunista világforradalom eszméjét és céljait, s politikáját kizárólag Oroszország nemzeti történelmi célkitűzéseire állította át. Ilyesmiről nem lehet beszélni, hiszen a szovjetrendszernek lényegileg ma is változatlanul szocialista a belső tartalma, csupán megnyilatkozási formái öltöttek többé-kevésbé nemzeti jelleget. A Kreml külpolitikájának az orosz történelmi törekvésekre való korlátozása kétségtelenül csak ideiglenes és ugyanakkor taktikailag előnyös, annyiival is inkább, mert az adott nemzetközi konstellációban más nem is lehetséges. A világforradalmi célok hangoztatása ma időszerűtlen, hiszen éppen a bolsevista felfogás szerint csak a háború végén, ha a polgári országok államszervezetét a kimerítő háborús erőfeszítések alapjukban rendíténék meg, várhatók szociális forradalmak. A világforradalmi jelszavak a jelenlegi légkörben nem találhatnak megfelelő visszhangra, minek tehát velük a kedélyeket haszontalanul izgatni, kivált amikor ez a szövetséges kapitalista államokban csak a bizalmatlanságot fokozná. Ehelyett inkább megfelel a Kreml szándékainak és törekvéseinek, ha a Szovjetunió általánosan úgy viselkedik, mint elődje, a Romanovok nagyhatalma, amelynek imperialista igényeit a jelenlegiekkel azonos nagy szövetségesek titkos szerződésekben annakidején elismerték, úgyhogy voltaképpen csak azokra kell hivatkozni.

Azt lehet mondani, hogy a moszkvai kormány jelenlegi külpolitikája nem egyéb, mint kényszerű minimális programja, míg világforradalmi maximális programját csak annyiban igyekszik most érvényesíteni, amennyiben erre különösebb nehézségek nélkül módja nyílik. A szovjet-imperializmus forgó-színpadán most a hagyományos orosz nemzeti törekvések és módszerek vannak az előtérben, de a lehetőség szerint kombinálva a maximális programnak azokkal a céljaival, amelyek már ma is megközelíthetők különféle módokon. Ebben a tekintetben figyelemre-méltó, hogy a moszkvai kormány az elfoglalt idegen területeken a demokratizálás ürügyével állhatatosan követeli a kommunista párt törvényes elismerését és a kormányban való képviselőtét (pl. Olaszországban), s így is biztosítani igyekszik befolyását. Ha aztán a dolgok a bolsevista elképzelés szerint fejlődnek, a Kreml minden bizonnyal aligha fog habozni visszatérni eredeti céljaihoz, megfelelően fordítva forgó-színpadán, amelyen a minél nagyobb területek bolsevizálásának törekvése most a háttérben húzódik meg. Sztalin jelenleg Leninnek azt a már többször al-

kalmazott taktikai tanácsát követi, amely szerint néha ajánlatos egy lépést hátra tenni avégből, hogy két lépés következhessek előre.

Igy a radeki „tréfa“ gyakorlati megvalósítása végeredményben csak növelte a moszkvai politika manőverezési képességét s dúsabbá, változatosabbá tette taktikai eszköz- és módszerkészletét. Ennek következtében a Kreml politikai arzenálja felöleli mindazokat a fegyvereket, amelyeket a marxista szocializmus, a szovjetföderalizmus és a nagyszláv színezetű orosz imperializmus együttesen nyújt; olyan választék ez minden elképzelhető helyzetre, aminővel eddig egyetlen állam vezetői sem rendelkeztek. Ennélfogva a sztalini külpolitika folyton újabb és meglepőbb dialektikus változataira számíthatunk.

SZÁZÉVES

AZ ERDÉLYI MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET

F. hó 4-én az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület igazgatóválasztmányi díszülés keretében ünnepelte meg alapításának századik évfordulóját. Gróf Teleki Béla elnök beszédéből idézzük az alábbiakat:

„Az Erdélyi Gazdasági Egylet története minden időszakában az erőfeszítések története.

Az egykori forrásokban megdöbbenő kép tárul elénk az alapítás időszakáról. Nemcsak a parasztbirtok, hanem a közép- és nagybirtok is a lehető legelmaradottabb viszonyok között tengődik. Legtöbb helyütt rablógazdálkodás járja, az azelőtt termékeny földek elsoványodva, a szőlők és termékeik elsilányodva; az erdők is pusztulni kezdenek; nem volt hitel és ha a gazda megszorult vagy földeit javítani akarta, hitel hiányában erre képtelen volt; az állattenyésztés általában hanyatlófélben, a termelési rendszer a lehető legprimitívebb. És mi következhetett ebből, a mezőgazdaság és állattenyésztés, általában a gazdálkodás elhanyagoltságából? Nemcsak a termelési rendszer, hanem az élet is primitív, a közműveltség alacsony fokon áll, a közegészségügyi állapotok minősíthetetlenek, az utak és a közlekedés rossz, általános az elmaradottság...

Az Erdélyi Gazdasági Egyletnek ebben az időszakban tudást kell su-

gároznia, gazdasági módszereket kell népszerűsíteni, technikai vívmányokat kell a közönséggel megismertetnie és valósítani kell a maga elé kitűzött célt és jelszót: egy tér se maradjon elfoglalatlan, ahol a nemzet jólétét előmozdítani lehet.

Egy másik időszakban az előbbi feladatok mellé újabb feladatok tornyosulnak annak következtében, hogy az úrbéri rendezés folytán az erdélyi közép- és nagybirtok hatalmas méretekben bomlásnak indul. Súlyos birtokpolitikai problémák szakadnak az egylet akkori felelőseinek nyakába és ezek a vezetők az erdélyi földtulajdon nemzetiségi változásainak éppannyira nem lehetnek csak passzív szemlélői, mint amennyire előzőleg sem szemléltették cselekvés nélkül a nagyfokú műveltségbeli elmaradottságot s a korszerű gazdasági technika hiányát.

Dicső emlékezetű elődöm, gróf Mikó Imre hirdette az Irányeszmékben: „Amint Saturnusról mondja a pogány hitrege, hogy fiait megette, a mi magyarjaink jelene is elnyeli a jövőndőt, az apák a fiúk és unokák jólét-alapját aláássák. A birtokeladás honszerte szüntelenül foly és a vásárlók háromnegyede magyar kézből ki s nem azokba viszi a magyar földet. Ez idővel egy nagy statistico-politikai liquidációt

von maga után: kimutatandják vagyonaikat és terheinket s ha az utolsó nagyobb lesz az elsőnél és a magyarság földbirtokterülete kisebb a többi népek birtokösszegénél, nem megingott-e lábunk alatt a föld, nem felemelt Antheussá lett-e nemzetünk, nem történeti alapjaink legbiztosabbika porlott-e szét? Hazánk fiai, ne sietessük e baljóslatu idők bekövetkezését!”

Az Erdélyi Gazdasági Egylet maga részéről meg is tesz mindent, nem szünik meg egy pillanatig sem küzdeni ama tágkeblű birtokpolitikai szemlélet ellen, amely nem néhány holdat és nem is néhány tizezer holdat, hanem százezer holdakat, az erdélyi birtokállománynak egész tekintélyes hányadát engedte át a feltörekvő nemzetiségnek. A századforduló idején egyletünk központi gondolata: gátat vetni ennek a folyamatnak. Akkori igazgatónk, Tokaji László a közvélemény hathatósabb meggyőzése érdekében hatalmas arányú adatgyűjtést folytat le, ez adatgyűjtés alapján írja meg híressé vált felhívását „Eladó ország” címmel.

A harmadik időszak a román megszállás első évtizede, amikor az erdélyi magyarságnak és az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesületnek szembe kellett néznie a románok garázda földbirtokreformjával. Itt nem egy társadalmi osztály kérdéséről volt szó. Az erdélyi magyarság nemzeti vagyona forgott kockán. Ezért az az ellenállás, amelyet egyletünk a román földbirtokreformmal kapcsolatban kifejt, nem a birtokos réteg önvédelme, hanem a magyarság önvédelme. Az Erdélyi Gazdasági Egylet történeti jelentőségű memorandumja, amelyben idevonatkozó álláspontját kifejti, nem a földreformot helyteleníti, sőt azt kívánja és követeli; a földreformnak ama módozatait helyteleníti és támadja, amellyel a magyarság kifosztását célozzák s egyben megadja azokat az irányelveket, amelyek alapján az erdélyi birtokrendezés helyesen és tartós eredményeket ígérően megalkotható.

A román megszállás utolsó féltizede jelent ismét új időszakot egyletünk történetében. 1936 április 5-én nemcsak új elnök kerül dr. Szász Pál személyében az Erdélyi Gazdasági Egylet élére, hanem az akkor tartott közgyűlés új alapokat is kíván teremteni az egyleti munkának, amikor elfogadja dr. Szász Pál programját: „Mivel ma a magyar tulajdonban lévő földbirtok túlnyomóan nagyrésze a változások következtében kis- és törpebirtokosok kezén van, leginkább ezzel az osztállyal kell foglalkoznunk, ennek az osztálynak öntudatát, műveltségét, tudását kell emelnünk; a kisgazdatársadalom életlehetőségeit kell megerősíteni és a kisgazdatársadalom részére kell új életlehetőséget teremteni!”

Ezzel az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület a népi szervezés feladatait sürgetőbben igyekszik megoldani, mint bármikor az előbbi korszakokban. E szervezés alapegysége a gazdakör: az egy faluban lakó kis- és törpebirtokosság természetes gazdatársadalmi alakulata. Ezeket felügyelői körzetek fogják össze és az egyleti központ is átalakul annak értelmében, hogy ez a kiépülő új népi szervezet minél eredményesebben működhessen. Az egyleti központ legfőbb gondja ettől fogva a termelési színvonal emelésére törekvő tanfolyamok gondozása, egy nagyarányú iratterjesztő munka vállalása és kezdeményezése, jó néplap kiadása, s nem-sokára az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület valóban az erdélyi magyar gazdatársadalom átfogó szervezetévé lesz.

Most ismét egy új időszakban vagyunk. A felszabadulás ténye jelentősen megváltoztatta azokat a viszonyokat és azokat a viszonylatokat, amelyekben az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület munkája a megszállás utolsó esztendeiben kibontakozott. Nagy feladatok adódnak a történeti jóvátétel jegyében, vállalnia kell azokat a tevékenységi köröket, amelyek eddig lehetetlenek voltak egyletünk számára:

részt kell venni a magyar állam újjáépítő munkájában. Ismétlődnek az idők és a mai helyzetet nézve alig mondhatok mást, mint amit gróf Mikó Imre mondott az 1854. évi újjáalakulás alkalmával: „Az okok, mikért a gazdasági egylet alkotva volt, ma is állanak, újakkal szaporodva.“ Ha az elmúlt időszak erőfeszítései lényegbevágók és sorsdöntőek voltak, úgy a mai idők erőfeszítései is bizonyára azok.

Ennek a mai nemzedéknek, mely az Erdélyi Gazdasági Egyletben most a száz esztendősz multat ün-

nepli, két feladatot kell mulhatatlanul elvégeznie, hogy az elkövetkező próbán könnyűnek ne talál-tassék. Az egyik feladat: úgy megtartani a magyar nép földjét, hogy az nemcsak mennyiségben, hanem minőségben is kielégítő legyen. A másik feladat pedig: a nép műveltségének emelése, közéleti érvénysülésének és kezdeményező képességének a fokozása, népünk feltörő erőinek befogása Erdély most induló újjáépítő munkájába és az erdélyi magyarság nagy önvédelmi harcába.“

Felelős kiadó: Albrecht Dezső.

Minerva Rt. Kolozsvár. 4749 — Felelős vezető: Major József.